

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
 - 1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
 - 1.2 ลักษณะของการมีส่วนร่วม
 - 1.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม
 - 1.4 บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
 - 1.4.1 ด้านการอบรมเลี้ยงดู
 - 1.4.2 ด้านการติดต่อสื่อสาร
 - 1.4.3 ด้านอาสาสมัคร
 - 1.4.4 ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน
 - 1.4.5 ด้านการตัดสินใจ
 - 1.4.6 ด้านการให้ความร่วมมือกับชุมชน
2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา
 - 2.1 การบริหารการศึกษา
 - 2.2 การบริหารแบบมีส่วนร่วม
 - 2.3 การบริหารงานวิชาการ
3. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความพิการเฉพาะ
การจำเป็นพิเศษ
 - 3.1 ความหมายและความสำคัญของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความ
การจำเป็นพิเศษ
 - 3.2 ปรัชญาการศึกษาพิเศษ
 - 3.3 เทคนิคและวิธีการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความพิการจำเป็นพิเศษ

4. ข้อมูลพื้นฐานของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง
 - 4.1 ข้อมูลทั่วไป
 - 4.2 บทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาและการให้บริการทางการศึกษา
 - 4.3 จำนวนนักเรียนศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง ปีการศึกษา 2562-2564
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2563) ได้ให้ความหมายของคำว่า “มีส่วนร่วม” ว่าส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เช่น มีส่วนร่วมในการบำเพ็ญกุศล มีส่วนร่วมในการทุจริต มีส่วนร่วมในการลงทุนบริษัท

นรินทร์ จงวุฒิเวศย์ (2547) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ว่าหมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุให้กระทำการ (Contribution) ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าว

ถวิลวดี บุรีกุล (2551) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า “กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุก ๆ คน”

ภารดี อนันต์นาวิ (2551) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าเป็นการจูงใจให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติงานในองค์กร ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมมือในการพัฒนาองค์กรที่ปฏิบัติอยู่ด้วยความเต็มใจ

สมาน อัสวภูมิ (2553) การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นจากบุคคลทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายที่ต้องการให้ร่วมกับผู้ที่จะเข้าร่วมตกลงกันในการที่จะร่วมมือกับดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

Abie Ntekane (2018) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองหมายถึง สถานการณ์ที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมโดยตรงในการศึกษาของบุตรหลาน และการมีส่วนร่วมโดยโรงเรียนและครูในกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้ปกครองสามารถตรวจสอบและแน่ใจว่าจะนักเรียนจะได้รับการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมคือการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในกระบวนการหรือการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การตัดสินใจ ด้วยความสมัครใจเพื่อเป้าหมายหรือกิจกรรมใดบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

Cohen และ Uphoff (1977 อ้างถึงใน สุภัสจรีา วงษ์มาดิษฐ์, 2559) รูปแบบของการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจปฏิบัติการ 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) คือการสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ และ 3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefit) คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติการ และการพิจารณาผลจากการดำเนินการว่าสามารถบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

ไมตรี โหมคเครีอ (2547) ได้แสดงความคิดเห็นว่าลักษณะของการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ นั้นมีกิจกรรมที่ครอบคลุมในวงจรควบคุมคุณภาพ (Quality Control Circle) ของ เดมมิ่ง (Deming) ได้แก่ การวางแผน เช่น การร่วมกำหนดนโยบายวางแผนกิจกรรม การประชาสัมพันธ์ การปฏิบัติ เช่น การเข้าไปมีอำนาจควบคุม การตัดสินใจ การลงทุน การตรวจสอบ เช่น การร่วมค้นหาปัญหา การติดตามประเมินผล การปรับปรุงแก้ไข เช่น การร่วมรับผิดชอบผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม การตกลงใจหาวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งตามวงจรควบคุมคุณภาพนั้นขึ้นอยู่กับระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมเทียม การมีส่วนร่วมบางส่วน และการมีส่วนร่วมแท้จริง

เมตต์ เมตต์การ์ณจิต (2553) ได้แบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมโดยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมโดยตรง คือ การมีส่วนร่วมในการบริหารซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษา ที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรคไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ เป็นการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการและมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม 2. การมีส่วนร่วมโดยอ้อม ซึ่งเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นการสนับสนุนส่งเสริมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน วัสดุอุปกรณ์ อาสา

ทรงพล เจริญคำ (2562) ประเภทของการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กรมีหลายลักษณะหลายระดับและวิธีการที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้นำและรูปแบบของภาวะผู้นำ ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นจะทำให้คนในองค์กรมีการสร้างความสัมพันธ์กัน เพื่อให้องค์กรมีการพัฒนาไปสู่เป้าหมายและทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง (2563) พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมการศึกษาของบุตรหลาน และเพื่อช่วยบุตรหลานของตนเองในการศึกษาต่อชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ควรดำเนินการดังนี้ 1. ศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรของการศึกษาทั้งสองระดับ 2. จัดหาหนังสือ อุปกรณ์ที่เหมาะสมกับวัยเด็ก 3. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุตรหลาน ให้ความรักความเอาใจใส่ ดูแลบุตรหลานอย่างใกล้ชิด 4. จัดเวลาในการทำกิจกรรมร่วมกับบุตรหลาน เช่น เล่นนิทาน อ่านหนังสือร่วมกัน สนทนาพูดคุย ซักถามปัญหาในการเรียน ให้การเสริมแรงและให้กำลังใจ และ 5. ร่วมมือกับผู้สอนและสถานศึกษาในการช่วยเตรียมตัวบุตรหลาน เพื่อช่วยให้บุตรหลานปรับตัวได้ดีขึ้น

Ntekane (2018) ผู้ปกครองสามารถมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของนักเรียนได้โดยเป็นส่วนหนึ่งของคณะบริหารของโรงเรียน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถทางวิชาการของนักเรียน และมีส่วนร่วมในการประชุมเกี่ยวกับเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้ผู้ปกครองเข้าใจในประสิทธิภาพของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น ผู้ปกครองสามารถมีส่วนร่วมโดยการติดตามผลของนักเรียน

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2544) การจัดโครงสร้างควมมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียนจำแนกเป็น 4 ลักษณะ คือ 1) ผู้ปกครองเป็นเพียงผู้รับสาร 2) ผู้ปกครองเป็นผู้เรียน 3) ผู้ปกครองเป็นครู และ 4) ผู้ปกครองเป็นผู้วินิจฉัยสั่งการ ซึ่งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจะมากขึ้นอยู่กับนโยบายของโรงเรียน และความรู้สึกรู้สึกของผู้ปกครอง

Sapungan และ Sapungan (2014) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่มีประสิทธิภาพ จาก The National Center for school Engagement โดยใช้รูปแบบของ “Epstein’s” เกี่ยวกับวิธีที่ผู้ปกครองสามารถมีส่วนร่วมในโรงเรียน คือ การเลี้ยงดูในการส่งเสริมและสนับสนุน การสื่อสารระหว่างบ้านและโรงเรียนเป็นการสื่อสารสองทางและมีความหมาย การอาสาในเวลาทีโรงเรียนต้องการ การสนับสนุน การเรียนรู้ที่บ้านทำให้ผู้ปกครองเข้าใจขั้นตอนของการศึกษาและสนับสนุนให้นักเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ และช่วยเหลือนักเรียนในการเรียนรู้ การตัดสินใจและการสนับสนุนของโรงเรียน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสิ่งทีเกี่ยวกับนักเรียน หรือสิ่งทีกระทบต่อการศึกษาของเด็ก การทำงานร่วมกันของชุมชน มีการใช้ทรัพยากรของชุมชนเพื่อเสริมสร้างโรงเรียน ครอบครัว และการเรียนรู้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าลักษณะของการมีส่วนร่วมมีหลายหลายลักษณะ และวิธีการที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบทบาทของคนในองค์กร ซึ่งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการศึกษาจะเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมใจการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล หรืออาจมีลักษณะส่งเสริม สนับสนุน ติดตามทางการศึกษา ร่วมกับการตัดสินใจและสนับสนุนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนหรือสิ่งที่กระทบต่อการศึกษานักเรียน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม

พร้อมพิไล บัวสุวรรณ (2554) ได้สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของครอบครัว ดังนี้ 1. ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ความพร้อม ความสนใจ ของแต่ละบุคคลที่มีเป้าหมายร่วมกัน โดยมีเป้าหมายหรือจุดประสงค์เช่นเดียวกัน โดยการกำหนดบทบาทหน้าที่ และมีการเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน 2. ปัจจัยด้านการบริหาร โครงสร้างการบริหารของโรงเรียนที่ส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในระดับการตัดสินใจ การเสริมอำนาจ และรับผิดชอบร่วมกัน ดังนั้นการบริหารต้องเป็นแบบเปิดรับให้โอกาสและอำนาจแก่ผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง การกระจายอำนาจ การยืดหยุ่นแบบแนวระนาบมากกว่าแบบสั่งการ การมีบรรยากาศองค์กรที่เปิดรับความคิดเห็นของกันและกัน 3. ปัจจัยด้านโครงสร้าง ได้แก่ ลักษณะความสัมพันธ์ โครงสร้างประชากร วัฒนธรรมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม ค่านิยม คุณภาพของประชากร เช่น ฐานะ การศึกษา เป็นต้น

Hattie (2009) พบว่า ปัจจัย 3 ประการที่เกี่ยวกับครอบครัวซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของโรงเรียน ได้แก่ รายได้ผู้ปกครอง ระดับการศึกษา และอาชีพของผู้ปกครอง

อภิญา เวชชัย (2544) ได้กล่าวเกี่ยวกับภูมิหลังที่แตกต่างกันของผู้ปกครองความแตกต่างในด้านฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่างกันเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ระดับมีส่วนร่วมของผู้ปกครองแต่ละครอบครัวแตกต่างกันและส่งผลต่อความความหวังที่ผู้ปกครองแต่ละครอบครัวมีต่อโรงเรียนอีกด้วย

กัลยา สุวรรณแสง (2540) ได้กล่าว มีอิทธิพลของการศึกษาที่ทำให้คนเราแตกต่างกัน หรือมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งการศึกษาจะส่งผลให้คนที่ได้รับการศึกษาดีจะเป็นคนมีคุณภาพ คนที่ขาดโอกาสศึกษา ความสามารถทางสติปัญญาไม่พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ เนื่องจากทางโรงเรียนมีหน้าที่ส่งเสริมความรู้ มารยาท สังคม ฯลฯ ซึ่งทางบ้านนั้นมีปัจจัยที่พร้อมที่จะสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กก็ย่อมจะดีกว่าครอบครัว ที่ขาดการเอาใจใส่ความสามารถทางการศึกษา (Education Ability)

ประยงค์ แสนสุข (2549) ได้สรุปปัจจัยทำให้เกิดการมีส่วนร่วม 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ปัจจัยที่สองคือ ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนปัจจัยที่สาม คือปัจจัยทางการสื่อสาร ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร ทั้งการสื่อสารมวลชนและสื่อบุคคล

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม โดยแบ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ความสัมพันธ์กับนักเรียน ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมคือ ระดับการศึกษา รายได้ และ ปัจจัยเรื่องความเชื่อในเรื่องบทบาทหน้าที่ การสื่อสารของระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียน ซึ่งปัจจัยที่กล่าวมานั้นเป็นปัจจัยหรือเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียน

บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

การพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ซึ่ง พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมทั้งบุคคลในครอบครัวเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด และครอบครัวเป็น จุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ของเด็ก สถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจะเป็นส่วนสำคัญที่อบรม เลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก จึงไม่เพียงแต่แลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กเท่านั้น แต่ยังคงมีการ ทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชนที่มีรูปแบบต่างๆ เพื่อการพัฒนาเด็กร่วมกัน

Epstein (1995) ได้เสนอแนวทางการจัดการศึกษาแบบผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้เสนอ โครงสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน 6 แบบ (Epstein's Framework of 6 Types of Parent Involvement) ประกอบด้วย 1. การอบรมเลี้ยงดูในฐานะ ผู้ปกครอง หมายถึง ความรับผิดชอบพื้นฐานของครอบครัว (Basic Responsibilities of Families) ได้แก่ ที่อยู่อาศัย สุขภาพ โภชนาการ เครื่องนุ่งห่ม ความปลอดภัย ทักษะของผู้ปกครองต่อเด็กทุกระดับ อายุ สภาพบ้านที่สนับสนุนเด็กในฐานะนักเรียนทุกระดับชั้น ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมเพื่อช่วย โรงเรียนให้เข้าใจเด็กและครอบครัว 2. การสื่อสาร (Communicating) หมายถึง ความรับผิดชอบ พื้นฐานของโรงเรียน (Basic responsibilities of schools) ได้แก่ การสื่อสารจากโรงเรียนสู่บ้าน และการสื่อสารจากบ้านสู่โรงเรียน 3. การอาสาสมัคร (Volunteering) หมายถึง การมีส่วนร่วมที่โรงเรียน และเพื่อโรงเรียน (Involvement at School and for The School) ได้แก่ การอาสาสมัครในโรงเรียน หรือชั้นเรียน เช่น ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียนหรือผู้ปกครองในด้านต่างๆ การอาสาสมัครเพื่อ โรงเรียนหรือชั้นเรียน เช่น ช่วยโครงการของโรงเรียน การเป็นผู้ร่วมในการแสดง กีฬา เหตุการณ์ การมอบรางวัล การเฉลิมฉลอง และอื่นๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น 4. การเรียนรู้ที่บ้าน (Learning at Home) หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสมหรือส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก 5. การตัดสินใจ (Decision making) หมายถึง การมีส่วนร่วมหรือการเป็นผู้นำในองค์กรต่างๆ เช่น สมาคม ผู้ปกครองหรือสภาที่ปรึกษาคณะกรรมการหรือกลุ่มที่ปรึกษาโรงเรียนอิสระต่างๆ โดยการเป็นสมาชิก ผู้มีส่วนร่วม ผู้นำหรือตัวแทน เป็นต้น 6. การร่วมมือกับชุมชน (Collaborating with Community) หมายถึง การเชื่อมโยงชุมชนให้มาช่วยเหลือโรงเรียน นักเรียน และครอบครัว หรือการเชื่อมโยงโรงเรียนให้ ไปช่วยชุมชน

คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี มีแนวทางการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กปฐมวัย เพื่อสร้างความเข้าใจและพร้อมร่วมมือในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็ก พ่อแม่หรือผู้ปกครอง ควรมีบทบาทดังนี้ 1) มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษา และให้ความเห็นชอบ กำหนดแผนการจัด ประสบการณ์ของเด็กกับผู้สอนและเด็ก 2) ร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา และกิจกรรมการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กตามศักยภาพ 3) เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ จัดบรรยากาศภายในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้ 4) สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น 5) อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ ให้ความรัก ความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก 6) ป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ตลอดจนส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยประสานความร่วมมือกับผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง 7) เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และมีคุณธรรมนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้ 8) มีส่วนร่วมในการประเมินผลพัฒนาการของเด็ก และในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง, 2558) กำหนดไว้ดังนี้ 1) ให้ข้อมูลและร่วมวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับชุมชน สภาพปัญหาความต้องการของผู้ปกครองและผู้เรียน 2) ร่วมประชุมหารือ สัมมนาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและความสำเร็จของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง กับบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย 3) ร่วมศึกษาเรียนรู้แนวทาง เทคนิควิธีการในการดูแล บำบัดฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพของคนพิการ และนำความรู้ความสามารถที่ได้เรียนรู้ไปใช้พัฒนาคนพิการอย่างต่อเนื่อง 4) ร่วมนำเสนอและสะท้อนผลจากการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาสู่กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในปีต่อไป 5) ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง

ด้านการอบรมเลี้ยงดู

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2561) เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่ร่างกายและสมองของเด็กกำลังเจริญเติบโต เด็กต้องการความรักความเอาใจใส่และการดูแลอย่างใกล้ชิด การอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา เป็นการมุ่งพัฒนาเด็กบนพื้นฐานของการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา หรือการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนอย่างเป็นองค์รวม การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยหมายถึงการดูแลเอาใจใส่เด็กด้วยความรัก ความอบอุ่น ความเอื้ออาทร การดูแลสุขภาพ โภชนาการและความปลอดภัยและการอบรมกล่อมเกล่าให้เด็กมีจิตใจดี มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม และมีทักษะชีวิตการมี

ปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเด็ก การเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก และการปฏิบัติตนของผู้ใหญ่ที่ดูแลเด็ก ที่มุ่งตอบสนองความต้องการทั้งด้านร่างกายและจิตใจของเด็ก โดยมุ่งให้เด็กมีร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดี อารมณ์แจ่มใส มีความประพฤติดี มีวินัย รู้จักควบคุมตนเอง มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น การอบรมเลี้ยงดูที่มีผลดีต่อพัฒนาการของเด็ก คือ การที่ผู้ใหญ่ที่แวดล้อมเด็กให้ความรัก ความอบอุ่น การยอมรับความคิดเห็นของเด็ก การใช้เหตุผลในการอบรมเลี้ยงดู ผู้ใหญ่ที่ดูแลเด็กจะต้องเป็นผู้ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ใช้การสร้างวินัยเชิงบวกในการอบรม บ่มนิสัยซึ่งจะช่วยให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองมีเป้าหมายชีวิต มีวินัยในตนเอง มีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น สามารถจัดการกับความเครียดและปัญหาต่างๆ ได้การอบรมเลี้ยงดูจึงเป็นแนวคิดสำคัญที่ครอบครัวและสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องปฏิบัติอย่างสอดคล้องต่อเนื่องกัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2544) ได้เสนอบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ผู้ปกครองในกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่บ้านของผู้ปกครองร่วมกับทางโรงเรียน ดังนี้

1. การอบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นคนดี พ่อแม่ ผู้ปกครองต้องคอยสอดส่องไม่ให้เด็กประพฤติตนเสียหาย เข้าใจเด็ก เอาใจใส่ในเรื่องการเรียนเป็นกำลังใจให้บุตรหลานในเรื่องการเรียน ช่วยชี้แนะเด็กให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง จัดสภาพแวดล้อมภายในบ้านให้เหมาะสม มีที่ให้การบ้านและทบทวนบทเรียนอย่างเป็นสัดส่วน และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กได้ประพฤติปฏิบัติตาม

2. ไม่ปล่อยปละละเลยในพฤติกรรมที่ไม่ดีบุตรหลาน เด็กหลายคนที่ล้มเหลวในเรื่องการเรียน เพราะพ่อแม่ ผู้ปกครองไม่เอาใจใส่ ให้ความสำคัญกับการทำงานจนลืมเรื่องสำคัญอื่นๆ เริ่มจากเด็กไม่ทำการบ้าน ไม่สนใจเรียน ไม่ทบทวนบทเรียนและทางพ่อแม่ผู้ปกครองก็ไม่สนใจ ไม่กวดขัน จึงทำให้เรียนไม่ทันเพื่อน เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน หนีเรียน จนในที่สุดก็ไปเกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะทำให้เกิดความเสียหายทั้งกับตนเองและครอบครัว

3. พ่อแม่ ผู้ปกครองควรให้ความรัก ความอบอุ่น แก่เด็กอย่างเพียงพอ พ่อแม่ ผู้ปกครองควรให้ความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ ความสนใจ และความเข้าใจแก่เด็กอย่างเพียงพอการติดตามผลการเรียนและความประพฤติ พร้อมทั้งจะเป็นที่ปรึกษาทุกเรื่อง คอยติดตามและให้คำแนะนำที่สร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ช่วยพัฒนากล่อมเกลายให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

4. พ่อแม่ ผู้ปกครองควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของเด็ก ตามโอกาสหรือเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นนับจากนี้ไปพ่อแม่ ผู้ปกครองจะมีบทบาทอันสำคัญยิ่งในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของเด็กตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง (2563) ได้มีแนวทางในการดำเนินการของผู้ปกครอง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานเพื่อการเชื่อมต่อทางการศึกษาในระดับชั้นที่สูงขึ้น ดังนี้

1. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุตรหลาน ให้ความรัก ความเอาใจใส่ ดูแลบุตรหลานอย่างใกล้ชิด
2. จัดเวลาในการทำกิจกรรมร่วมกับบุตรหลาน เช่น เล่นนิทาน อ่านหนังสือร่วมกัน สนทนาพูดคุย ซักถามปัญหาในการเรียน ให้การเสริมแรงและให้กำลังใจ
3. ร่วมมือกับผู้สอนและสถานศึกษาในการช่วยเตรียมตัวบุตรหลาน เพื่อช่วยให้บุตรหลานปรับตัวได้ดีขึ้น

ด้านการอบรมเลี้ยงดูเป็นด้านที่ผู้ปกครองส่งเสริมและพัฒนานักเรียนในเรื่องร่างกาย และการอบรมเลี้ยงดูจากที่กล่าวว่าผู้ปกครองเป็นครู 24 ชั่วโมง ทำให้มีความใกล้ชิดกับนักเรียนมาก และผู้ปกครองยังเป็นผู้ที่ดูแลเรื่องความเป็นอยู่และอาหารเมื่อนักเรียนอยู่ที่บ้าน รวมถึงช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ของนักเรียน เช่น การสอนการบ้าน การเล่นนิทาน และการปรับพฤติกรรมอีกด้วย สรุปได้ว่า ด้านการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การดูแล การจัดหาที่อยู่และอาหาร รวมถึงส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก รวมถึงการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

ด้านการติดต่อสื่อสาร

เบญญา แสงมลิ (2545) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมเป็นการประสานงานระหว่างบ้านและโรงเรียน ระหว่างครูและผู้ปกครอง ซึ่งมีความสำคัญและสามารถทำได้หลากหลายวิธี ซึ่งประกอบไปด้วย การสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication) และการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) ทั้งทางการและไม่เป็นทางการ

คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 การติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครอง ผู้สอนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับสถานศึกษา การสื่อสารควรเป็นการสื่อสารโดยตรงไปตรงมา จริงใจ และให้ความเคารพซึ่งกันและกัน มีการสื่อสารหลากหลายช่องทางเช่น การใช้สมุดรายงานประจำตัวเด็ก การรายงานผลการประเมินพัฒนาการ การจัดปายนิเทศ หรือลานนิทรรศการเกี่ยวกับผู้ปกครอง เด็ก และสถานศึกษา มีการกระตุ้นในการสื่อสารผ่านสื่อและเทคโนโลยี ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโรงเรียน

Epstein (1997) กล่าวว่า การสื่อสารมีความสำคัญที่สุด ซึ่งเป็นสิ่งที่สถานศึกษาต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองผ่านการสื่อสารช่องทางต่างๆ และเป็นการติดต่อสื่อสารจากโรงเรียนสู่บ้าน และจากบ้านสู่โรงเรียนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางโรงเรียน

จิรนนท์ อังกาสี (2551) ได้เสนอแนะ แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนดังนี้ 1. โรงเรียนควรเชิญผู้ปกครองนักเรียนให้เข้ามามีส่วนร่วมใน กิจกรรมของทางโรงเรียนให้มากขึ้น โดยการประชุมสัมมนาหรือจัดงานชุมชนต่างๆ เพื่อให้ผู้ปกครองได้ ทราบข้อมูลข่าวสาร และความเคลื่อนไหวของโรงเรียน ทำให้เกิดความร่วมมือขึ้น 2. โรงเรียนควร ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของทางโรงเรียนอย่างทั่วถึง มีวิธีการอย่างหลากหลาย เพื่อให้ผู้ปกครองจะได้สนใจและเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนมากยิ่งขึ้น 3. โรงเรียน และผู้ปกครองควรได้มีโอกาสพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกัน และกันอย่างน้อยภาค เรียนละ 1-2 ครั้ง และทางโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีโอกาส เข้าเยี่ยมชมและเข้าร่วม กิจกรรมต่างๆ ของทางโรงเรียนให้มากที่สุด 4. โรงเรียนควรจัดทำเอกสารคู่มือสำหรับผู้ปกครองขึ้น เพื่อแจ้งให้ผู้ปกครองได้ทราบ รายละเอียด ข้อบังคับต่างๆ ของโรงเรียน จะช่วยให้ผู้ปกครองได้มี โอกาสรับรู้และเห็นความสำคัญ ซึ่งจะช่วยให้ทางโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองในการ เอาใจใส่ดูแลให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนมากยิ่งขึ้น

ด้านการติดต่อสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเด็กระหว่างบ้าน และโรงเรียน เพื่อการประสานความร่วมมือของผู้ปกครองกับผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้วยวิธีการที่ หลากหลายผ่านสื่อและเทคโนโลยี และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโรงเรียนในด้านพัฒนาการของเด็ก

ด้านอาสาสมัคร

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2563) ได้ให้ความหมายของคำว่า “อาสาสมัคร” ว่าบุคคลที่เสนอตัวเข้าทำงานด้วยความสมัครใจ

อาสาสมัครในสถานศึกษา หรือพ่อ แม่ ผู้ปกครองของนักเรียนที่เข้ามาช่วยในการ ดำเนินการหรือการมีส่วนร่วมในการดำเนินการของผู้ที่ปฏิบัติการสอนประจำอยู่ในสถานศึกษาตาม เวลาและโอกาส สถานศึกษาอาจมีการจัดตารางเวลาอย่างเหมาะสมเพื่อให้อาสาสมัครได้มาร่วมงาน อย่างต่อเนื่อง โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2544) เสนอกิจกรรมการมีส่วนร่วม ของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการอาสาสมัครดังนี้ 1) ให้ความร่วมมือในการ ให้ข้อมูลแก่สถานศึกษาถึงความรู้ความสามารถ ความชำนาญและเชี่ยวชาญของตนเองตลอดจนสละ เวลาที่จะช่วยเหลือสถานศึกษาเพื่อให้ความรู้ และทำกิจกรรมการศึกษาร่วมกับผู้ปฏิบัติการสอนและ สถานศึกษา 2) ให้ความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน 3) มีส่วนร่วมของ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับห้องเรียน แก่ผู้เรียนตามความรู้ความสามารถและความ ชำนาญของตน 4) จัดตั้งกลุ่มชมรมสมาคมผู้ปกครองเพื่อเป็นพลังและเครือข่ายที่จะช่วยกันผลักดันการ มีส่วนร่วมกับสถานศึกษา 5) สร้างและขยายเครือข่ายพ่อแม่ผู้ปกครองรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุน กิจกรรมทั้งภายในสถานศึกษาและระหว่างสถานศึกษา

Epstein (1995) กล่าวว่า อาสาสมัคร (Volunteering) หมายถึง การที่ผู้ปกครองอาสา โดยเสียสละเวลา หรือความเชี่ยวชาญ หรือความสามารถต่างๆ เข้ามาช่วยกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก พัฒนา ครู บุคลากร พัฒนาสถานศึกษา และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองด้วยกันช่องทางที่โรงเรียน ได้จัดให้ผู้ปกครองสามารถอาสาสมัครเข้าร่วมได้ มีหลายรูปแบบหลายกิจกรรม

กิตติ กรทอง (2552) การมีส่วนร่วมซึ่งสามารถแสดงในรูปการเป็นสมาชิกการเป็นผู้เข้าร่วมประชุม การเป็นผู้ให้เงินช่วยเหลือการบริจาคสิ่งของ การเป็นกรรมการ

การมีส่วนร่วมใน โรงเรียนของผู้ปกครองเป็นเรื่องสำคัญ ในการดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ซึ่งผู้ปกครองจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทำให้เด็กได้ร่วมทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้เต็มศักยภาพ

ด้านอาสาสมัคร หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลางทั้งในด้านความรู้และความสามารถ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน มีการจัดตั้งกลุ่มสมาคมผู้ปกครอง การเข้าร่วมประชุม การให้เงินช่วยเหลือ การบริจาคสิ่งของ ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียน

ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง (2562) เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ จะต้องได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่กระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้สอน เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู การพัฒนา และให้การศึกษแก่เด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของการพัฒนาทุกด้าน อย่างเป็นองค์รวม มีคุณภาพ และเต็มตามศักยภาพ

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2560) ได้มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพเด็กพิการ สำหรับผู้ปกครองที่มารับบริการภายในศูนย์การศึกษาพิเศษ เรื่องผู้ปกครองสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) **ขั้นเตรียม** ในขั้นตอนนี้ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเสนอกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็ก และเตรียมความพร้อมของเด็กในการเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ เช่น เด็กบกพร่องทางร่างกาย และสุขภาพ ผู้ปกครองต้องหาผู้ช่วยอุ้มเด็กในการไปร่วมกิจกรรมในสถานที่ที่ไม่มีทางลาด ต้องเตรียม พาหนะที่ใช้บรรทุกรถเข็นได้ เด็กออกทัศนศึกษา ผู้ปกครองต้องเตรียมความพร้อมเด็กให้สามารถปรับตัวเข้า ร่วมกิจกรรมในสถานที่ที่เด็กไม่เคยไป หรือเตรียมอุปกรณ์ที่เหมาะสมในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ เช่น เตรียมเสื้อผ้า หมวก รองเท้า ผ้าอ้อมสำเร็จรูป กระติกน้ำ ห่วงยาง รถเข็น เป็นต้น

2) ดำเนินการ ในขั้นดำเนินการกิจกรรม ผู้ปกครองต้องพาเด็กเข้าร่วมกิจกรรมตามวัน เวลาที่กำหนด และอยู่ร่วมกิจกรรมกับเด็กจนเสร็จสิ้นกิจกรรม และในระหว่างร่วมกิจกรรม ผู้ปกครองต้องคอยกระตุ้น ส่งเสริม ให้เด็กทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นให้เต็มความสามารถ ขณะเดียวกัน ต้องคอยสังเกตพฤติกรรมของเด็ก ตลอดเวลา

3) สรุปผล ในขั้นตอนสรุปผล ผู้ปกครองร่วมแสดงความคิดเห็นและประเมินผล กิจกรรมในด้านต่างๆ เช่น ความเหมาะสมของยานพาหนะ ความเหมาะสมของวัน เวลา สถานที่ ประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรม อุปสรรคและปัญหาในการทำกิจกรรม

ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการ จำเป็นพิเศษ ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ เข้าร่วมศึกษาแนวทางการ ดูแล ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพเด็ก

ด้านการตัดสินใจ

Epstein (1995) ได้ให้ความหมายของ การตัดสินใจ (Decision-making) ว่าหมายถึง ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในองค์กรผู้ปกครองเช่น คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา หรือสมาคม ผู้ปกครอง และการตัดสินใจในนโยบายต่างๆ ภาวะผู้นำ และการประชาสัมพันธ์ ดังนั้นสถานศึกษา จะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ร่วมกับสถานศึกษา เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ ให้แก่ผู้ปกครองและผู้แทน ซึ่งทางสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามาเป็นกรรมการในการอำนวยการสถานศึกษาหรือคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา รวมถึงเปิด โอกาสให้ผู้ปกครองเข้าร่วมเป็นกรรมการในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ร่วมในกรรมการเครือข่าย กรรมการโครงการต่างๆ เพื่อเปิด โอกาสในการตัดสินใจ รวมถึงให้ผู้ปกครองได้ร่วมประเมินผล กิจกรรมและโครงการต่างๆ รวมถึงการปฏิบัติงานการดำเนินงานของครู บุคลากร ผู้บริหาร นอกจากนี้ควรมีโอกาสให้ผู้ปกครองสามารถสื่อสารกับผู้ปกครองผ่านตัวแทนผู้ปกครองได้

ถาวร พวงมณี (2547) ได้สรุปการมีส่วนร่วม แบ่งออกได้ 4 ลักษณะคือการมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และการมีส่วนร่วม ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน นอกจากนี้แล้วการมีส่วนร่วมยังแบ่งออกเป็นการมีส่วนร่วมโดย ทางตรงและการมีส่วนร่วมโดยทางอ้อมอีกด้วย

ด้านการตัดสินใจ หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการ จำเป็นพิเศษ ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินกิจกรรม ด้านต่างๆ ในการจัดการศึกษาและพัฒนาการศึกษา เช่น การกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาและให้ ความเห็นชอบ กำหนดแผนการจัดประสบการณ์ของเด็กร่วมกับผู้สอนและเด็ก มีส่วนร่วมในการ ประเมินผลพัฒนาการของเด็ก

ด้านการให้ความร่วมมือกับชุมชน

ประชาชนและองค์กรต่างๆ มีความเห็นตรงกันว่าการจัดการศึกษาของไทย ในปัจจุบันไม่อาจสนองต่อการพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนาสังคม และประเทศชาติให้สอดคล้อง และก้าวหน้าได้ในสังคมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดหลักการและทิศทางเพื่อการปฏิรูปการศึกษาและปฏิรูปการบริหารการศึกษา รวมทั้งการกระจายอำนาจไปสู่การปกครองท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมในการบริหารจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาครูและตัวแทนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาการมีส่วนร่วมดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดความผูกพันต่อหน่วยงาน หรือองค์กรนั้นๆ

ไพรัช อรรถกามานนท์ และมัทนา โชควรวัฒนกร (2545) กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ประชาชนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนกับสถานศึกษาในการร่วมจัดการศึกษา โดยร่วมแสดงความคิดเห็น และทำในสิ่งที่เห็นพ้องต้องกัน และร่วมพิจารณาปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยมีจุดประสงค์ในการพัฒนาสถานศึกษา

Blank (2004) ได้ให้ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและชุมชนไว้ว่า สถานศึกษาและชุมชนเป็นการบูรณาการเพื่อพัฒนา ปรับปรุงการเรียนรู้อันด้านวิชาการ จากสถานศึกษาและทรัพยากรในชุมชน โดยสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของชุมชน

จิรนนท์ อังกาสิทธิ์ (2551) การที่โรงเรียนและชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน การคิดหาเหตุผล การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาาร่วมกันทั้งสองฝ่ายระหว่างโรงเรียนกันและกัน การคิดหาเหตุผล การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาาร่วมกันทั้งสองฝ่ายระหว่างโรงเรียนกับชุมชนสำหรับระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

เทอดศักดิ์ จันเสวี (2549) การมีส่วนร่วมของชุมชน คือ 1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรผู้จัดตั้งของประชาชน (Inclusive Organization) 2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยอ้อม (Open Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Non-Representative Organization) 3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non-Representative Organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ตลอดเวลา

โรงเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่งของสังคมและอยู่ในสังคมของประชาธิปไตย โรงเรียนควรเป็นของประชาชน จัดการเรียนการสอน โดยการรู้เห็น และความร่วมมือของประชาชนการมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องช่วยกันในการจัดการศึกษานั้น จะมีความเกี่ยวข้องกับชุมชน และประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นเพื่อช่วยให้การจัดการศึกษาเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

ด้านการให้ความร่วมมือกับชุมชน หมายถึง ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลางเข้าไปมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมของผู้ปกครองและชุมชน โดยการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของศูนย์

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษาสามารถแบ่งได้ออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การดูแล การจัดหาที่อยู่และอาหาร รวมถึงส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่างๆของเด็ก รวมถึงป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ 2) ด้านการติดต่อสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเด็กระหว่างบ้านและโรงเรียน เพื่อการประสานความร่วมมือของผู้ปกครองกับผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้วยวิธีการที่หลากหลายผ่านสื่อและเทคโนโลยี และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโรงเรียนในด้านพัฒนาการของเด็ก 3) ด้านอาสาสมัคร หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลางทั้งในด้านความรู้และความสามารถ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน มีการจัดตั้งกลุ่มสมาคมผู้ปกครอง การเข้าร่วมประชุม การให้เงินช่วยเหลือ การบริจาคสิ่งของ ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน 4) ด้านการเรียนรู้ หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ เข้าร่วมศึกษาแนวทางการดูแล ฟื้นฟู และพัฒนาศักยภาพเด็ก 5) ด้านการตัดสินใจ หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ ในการจัดการศึกษาและพัฒนาการศึกษา เช่น การกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาและให้ความเห็นชอบ กำหนดแผนการจัดประสบการณ์ของเด็กร่วมกับผู้สอนและเด็ก มีส่วนร่วมในการประเมินผลพัฒนาการของเด็ก 6) ด้านการให้ความร่วมมือกับชุมชน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลางเข้าไปมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมของผู้ปกครองและชุมชน โดยการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของศูนย์

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

การบริหารการศึกษา

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่าการบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ทรงพล เจริญคำ (2562) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินงานในกิจกรรมด้านต่างๆ ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา โดยมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น เพื่อร่วมกันวางแผนการจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ มีมาตรฐานและคุณภาพให้แก่เยาวชนเกิดการพัฒนาในทุกๆ ด้าน และเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ประเสริฐ เชษฐพันธ์ (2542) การบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการในการร่วมมือกันพัฒนาคุณภาพและสมรรถภาพของคนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีสุขภาพพลานามัยที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) กล่าวว่า การบริหารการจัดการศึกษา คือ กระบวนการพัฒนาคนทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้บุคคลนั้นดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุขและสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศตามความเหมาะสมและศักยภาพของบุคคลนั้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการในการดำเนินทำกิจกรรมในด้านต่างๆ ในและนอกสถานศึกษาอย่างมีระเบียบ แบบแผน จากความร่วมมือของคนในโรงเรียนโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

การบริหารแบบมีส่วนร่วม

ระเบียบคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561) ว่าด้วยการกำหนดองค์ประกอบหลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา และจำนวนกรรมการสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษารูปแบบโรงเรียนร่วมพัฒนา พ.ศ. 2561 ข้อ 4 ในแต่ละสถานศึกษาให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาจำนวนสิบห้าคน ประกอบด้วย 1) ประธานกรรมการ 2) กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง 1 คน 3) กรรมการที่เป็นผู้แทนครู 1 คน 4) กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน 1 คน 5) กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 1 คน 6) กรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า 1 คน 7) กรรมการที่เป็นผู้แทนพระภิกษุสงฆ์หรือผู้แทนองค์กรศาสนาในพื้นที่ซึ่งสถานศึกษาตั้งอยู่จำนวน 1 รูปหรือ 1 คน 8) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน และ 9)

ผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นกรรมการและเลขานุการ จากระเบียบคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กล่าวมาเป็นองค์ประกอบที่ให้มีส่วนร่วมในการบริหารจากบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา

วันชัย โกลละสุต (2550 อ้างถึงใน เกติณี ชิวปรีชา, 2554) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) หมายถึง การบริหารโดยให้บุคคลในองค์กรหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญในการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากการบริหารงาน

ธีระ รุญเจริญ (2546) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษาไว้ว่า ผู้ปกครอง ครูบาครู ประชาชน และสถาบันทางสังคมมีบทบาทในการจัดการศึกษา เช่น

1. ร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานของตน เช่น การเลือกสถานศึกษา การเลือกทิศทางการศึกษา เป็นต้น
2. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร การพัฒนาบุคลากร และการจัดการเรียนการสอน
3. ร่วมจัดทำหลักสูตรและติดตามผลการใช้หลักสูตร
4. ร่วมในบรรยากาศการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้น
5. ร่วมสนับสนุนกิจกรรมการศึกษา โดยสนับสนุนความคิด การเป็นผู้นำ การเป็นคณะกรรมการ การร่วมประชุม ตลอดจนการสนับสนุนด้านทรัพยากร เป็นต้น

การบริหารแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นการบริหารแบบที่มีการร่วมมือหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมาร่วมและมีบทบาทในการจัดการศึกษาโดย ร่วมในกระบวนการต่างๆ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และสนับสนุนในด้านต่างๆในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา

การบริหารงานวิชาการ

ประเสริฐ เขษรพันธ์ (2542) สถาบันการศึกษาไม่ว่าจะเป็นระดับใด ย่อมมีหน้าที่ตรงกันอยู่ประการหนึ่ง ก็คือ การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ของการศึกษาหรือหลักสูตร ดังนั้นภารกิจการบริหารทั้ง 5 ด้าน คือ งานวิชาการ งานธุรการ งานบริหารบุคคล งานกิจการนักเรียน งานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน งานวิชาการนั้นเปรียบเสมือนทัพหน้า งานอื่นๆ เป็นทัพสนับสนุน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544 อ้างถึงใน นัยนา ตันติวิสุทธิ์, 2546) การบริการงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา

สุพล พรเพ็ญ (2561) การบริหารงานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษาทุกระดับ ทั้งนี้เพราะจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาก็คือการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาที่ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นการดำเนินงาน โดยการผสมผสานทรัพยากรในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ทุกด้านให้แก่นักเรียน เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเรื่อง การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาของเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปยังคณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2550 ข้อ 4 ให้ผู้อำนวยการสถานศึกษาประเภทที่หนึ่งมีอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนดเป็นอำนาจหน้าที่ของตนในเรื่องดังต่อไปนี้

ด้านวิชาการ

- (ก) การพัฒนาหรือการดำเนินเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น
- (ข) การวางแผนงานด้านวิชาการ
- (ค) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
- (ง) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
- (จ) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- (ฉ) การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
- (ช) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
- (ซ) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
- (ฌ) การนิเทศการศึกษา
- (ญ) การแนะแนว
- (ฎ) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
- (ฏ) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ
- (ฐ) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น
- (ฑ) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุว องค์กร หน่วยงานสถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
- (ฒ) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา
- (ณ) การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา
- (ด) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

สมาน อัสวภูมิ (2551) ขอบเขตงานการบริหารงานวิชาการ 5 งาน ดังนี้

1. การวางแผนงานวิชาการ (Academic Affair Planning) คือ การวางแผนเกี่ยวกับหลักสูตร การวางแผนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร การวางแผนเกี่ยวกับการนิเทศและการพัฒนาการเรียนการสอน และการวางแผนการประเมินผลงานวิชาการ
2. การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) เป็นแนวคิดที่มีความหมายครอบคลุม ทั้งการจัดทำหรือสร้างหลักสูตรในกรณีที่ยังไม่มีหลักสูตรมาก่อน และการปรับปรุงหลักสูตรในกรณีที่มีหลักสูตรอยู่แล้ว โดยมีกระบวนการในการดำเนินการแบบเดียวกันได้ทั้งการสร้างและการปรับปรุงหลักสูตร
3. การจัดการเรียนการสอน (Instruction Management) การจัดการเรียนการสอนเป็นหัวใจของงานวิชาการและเป็นกระบวนการสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรเพราะเป็นขั้นตอนในการนำหลักสูตรไปใช้
4. การนิเทศและพัฒนาการเรียนการสอน หมายถึงนิเทศภายในในระบบการศึกษา (เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา) หรือการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นหลัก
5. การประเมินผลงานวิชาการ (Evaluation of Academic Affair) การประเมินผลเป็นภารกิจการบริหารที่จำเป็นในการดำเนินงาน

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความการจำเป็นพิเศษ

ความหมายและความสำคัญของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความการจำเป็นพิเศษ

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 10 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่ง ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับ การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ โดยเฉพาะการศึกษาสำหรับคนพิการ ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบ ความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 ได้ระบุไว้ว่า คนพิการมีสิทธิได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบ

ความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและ ความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา นอกจากนี้ก็มีสิทธิที่จะเลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบ และรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็น พิเศษของบุคคลนั้น อีกทั้งยังมีสิทธิได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับ ความต้องการจำเป็นพิเศษของ คนพิการแต่ละประเภทและบุคคลด้วย

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง (2562) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นสิ่งสำคัญมาก ผู้ดูแลเด็กต้องตระหนักว่าการทำงานร่วมกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเป็นเรื่องสำคัญ ผู้ดูแล เด็กควรยกย่องผู้ปกครองที่พยายามมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ผู้ดูแลเด็กจะต้องต้อนรับผู้ปกครอง ที่มาศูนย์การศึกษาพิเศษ ขอขอบคุณสำหรับความช่วยเหลือ เขียนจดหมายถึงผู้ปกครองเพื่อรายงานเรื่อง เด็ก พูดคุยด้วยตนเอง หรือทางโทรศัพท์ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ปกครองรู้สึกถึงความสำคัญของตนเอง และต้องการที่จะมีส่วนร่วมกับผู้ดูแลเด็กในการพัฒนาเด็กของตน

ปรัชญาการศึกษาพิเศษ

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2561) จากหลักการจัดการศึกษาพิเศษข้างต้น ก่อให้เกิดปรัชญาการศึกษาพิเศษขึ้นดังนี้

1. ปรัชญาทั่วไปที่เป็นหลักฐานในการจัดการศึกษาพิเศษ คือ

1.1 ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับบริการทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็ นคนพิการหรือคนทั่วไป เมื่อรัฐจัดการศึกษาให้แก่เด็กปกติแล้วก็ควรจัดการศึกษาให้แก่เด็กพิเศษด้วย หากเด็กพิเศษ ไม่สามารถเรียนในโปรแกรมการศึกษาที่รัฐจัดให้เด็กทั่วไปได้ ก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่ จะจัดการศึกษาให้สนองต่อความต้องการของเด็กพิเศษเหล่านั้น

1.2 เด็กพิเศษควรได้รับการศึกษาควบคู่ไปกับการบำบัด การฟื้นฟูสมรรถภาพทุกด้าน โดยเร็วที่สุด ในทันทีที่ทราบว่าเด็กมีความต้องการจำเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมเด็กให้มีความ พร้อมที่จะเรียนต่อไป และมีพัฒนาการทุกด้านถึงขีดสูงสุด

1.3 การจัดการศึกษาพิเศษ ควรคำนึงถึงการอยู่ร่วมสังคมกับคนทั่วไปได้อย่างมี ประสิทธิภาพการ จัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กเหล่านี้จึงควรให้เรียนร่วมกับเด็กทั่วไปให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เว้นแต่เด็กพิเศษผู้นั้นมีสภาพความพิการหรือความบกพร่องในขั้นรุนแรงไม่อาจ เรียนร่วมได้ อย่างไรก็ตาม เด็กพิเศษ ควรได้สัมผัสกับสังคมคนทั่วไป

1.4 การจัดการศึกษาพิเศษต้องปรับให้เหมาะกับสภาพความเสียเปรียบของเด็ก พิเศษแต่ละประเภทโดยใช้แนวการจัดการศึกษาของเด็กทั่วไป

1.5 การจัดการศึกษาพิเศษและการฟื้นฟูบำบัดทุกด้าน ควรจัดเป็นโปรแกรมให้เป็นรายบุคคล ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบางอย่าง อาจจัดกลุ่มเล็กสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องหรือความต้องการ คล้ายคลึงกันและอยู่ในระดับความสามารถที่ใกล้เคียงกัน

1.6 การจัดโปรแกรมการสอนเด็กพิเศษ ควรเน้นที่ความสามารถของเด็กและให้เด็กมีโอกาสประสบความสำเร็จมากกว่าที่จะคำนึงถึงความพิการหรือความบกพร่อง เพื่อให้เด็กมีความมั่นใจว่าแม้ตนจะมีความบกพร่องก็ยังสามารถเท่าเทียมกับเด็กทั่วไป ซึ่งช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น

1.7 การศึกษาพิเศษควรให้เด็กมีความเข้าใจยอมรับตนเอง มีความเชื่อมั่น มีสัจการแห่งตน และมุ่งให้ช่วยตนได้ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

1.8 การศึกษาพิเศษควรจัดทำอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่แรกเกิดเรื่อยไป ขาดตอนไม่ได้ และควรเน้นถึงเรื่องอาชีพด้วย

2. ประจัญเฉพาะในการจัดการศึกษาพิเศษตั้งอยู่บนรากฐานที่ว่า

2.1 เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

2.2 เด็กแต่ละคนมีพื้นฐานที่แตกต่างกันแต่ละคนจะต้องเรียนรู้เพื่อปรับตัวเข้าหากัน และให้ทันกับโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง

2.3 เด็กแต่ละคนย่อมมีความสามารถต่างกัน การศึกษาจะช่วยให้ความสามารถของเด็กปรากฏเด่นชัด

2.4 ในสังคมมนุษย์ย่อมมีทั้งคนทั่วไปและคนพิการ ซึ่งไม่สามารถแยกคนพิการออกจากคนทั่วไปได้ ควรให้เขามีโอกาสเรียนร่วมกับเด็กปกติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2.5 เด็กที่มีความต้องการพิเศษจะมีความต้องการและความสามารถทางการศึกษาแตกต่างกับเด็กทั่วไป ดังนั้นการให้การศึกษามีรูปแบบและวิธีที่แตกต่างจากเด็กทั่วไปเพื่อให้เด็กพัฒนาศักยภาพ ในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่

เทคนิคและวิธีการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความการจำเป็นพิเศษ

การแบ่งประเภทคนพิการทางการศึกษา เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ สามารถแบ่งได้ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552 ข้อ 2 ประเภทของคนพิการ มีดังต่อไปนี้

- (1) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น
- (2) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
- (3) บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

- (4) บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ
- (5) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
- (6) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา
- (7) บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์
- (8) บุคคลออทิสติก
- (9) บุคคลพิการซ้อน

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2561) การจัดการเรียนการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น อาจแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ นักเรียนที่มีสายตาดูเลือนราง และนักเรียนที่ตาบอด ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีสายตาดูเลือนราง
 - 1.1 ครูควรคำนึงถึงสิ่งสำคัญต่อไปนี้
 - 1.1.1 ควรค้นหาว่าเขาสามารถเห็น หรือไม่เห็นอะไร
 - 1.1.2 ควรยอมรับความจำกัดในการมองเห็นของนักเรียน
 - 1.1.3 ไม่ควรทำในสิ่งที่ไม่ปลอดภัย
 - 1.2 ครูควรทราบว่านักเรียนที่มีสายตาดูเลือนรางไม่ใช่คนหูหนวก การพูดควรพูดปกติ ไม่ต้องตะโกน
 - 1.3 ให้นักเรียนนั่งในที่ที่มีแสงสว่างเพียงพอในการอ่านหนังสือ โดยให้แสงเข้าทางด้านข้าง
 - 1.4 ควรสอนเรื่องสี หรือรูปทรง เพื่อนักเรียนจะได้จำว่าเขาวางสิ่งของไว้ที่ใด โดยการสังเกตสีหรือรูปทรง
 - 1.5 ควรมีการบอกนักเรียนเมื่อมีการจัดหรือเคลื่อนที่วัตถุสิ่งของไปในที่ใหม่
 - 1.6 ควรเขียนหมายเลขด้วยสีเข้มๆ หรือตัวโตๆ เพื่อที่นักเรียนจะเห็นได้ง่าย
 - 1.7 ผนังห้องเรียน สีที่ตัดกันจะช่วยให้นักเรียนเห็นได้ง่ายขึ้น หรือตามขอบประตู ชั้นบันไดที่ลือคประตู หรือสวิตซ์และปลั๊กไฟ ควรมีการติดแถบสีสว่างสดใสหรือทาสีให้ตัดกับสีผนังหรือประตูหรือมีสีต่างกัน
 - 1.8 กระดาษสีขาวมีประโยชน์ในการเขียนข้อความที่สั้นๆ โดยเขียนด้วยหมึกดำ และหลีกเลี่ยงการเขียนหนังสือบนกระดาษสี หรือกระดาษที่มีรูปภาพ
 - 1.9 เขียนหนังสือตัวโตๆ ด้วยหมึกดำบนกระดาษสีขาว ซึ่งเป็นการเพิ่มทั้งขนาด และการตัดกันของสีในการเขียน

1.10 ในการอ่านหนังสือบางครั้งนักเรียนอาจมีปัญหาในการไล่บรรทัดและตัวหนังสือ จึงควรแนะนำนักเรียน ดังนี้

1.10.1 ใช้นิ้วมือไล่ตามบรรทัดเวลาอ่าน

1.10.2 วางแผ่นกระดาษสีเข้มไว้ใต้บรรทัดที่กำลังอ่าน และให้เลื่อนลงไปทีละบรรทัด

1.10.3 เจาะช่องว่างที่แผ่นกระดาษ เวลาจะอ่านให้วางช่องตรงกับบรรทัดที่กำลังอ่านและปิดข้อความที่อยู่นอกกรอบ นอกจากนี้ยังช่วยลดความจำของหน้ากระดาษ และช่วยให้ตัวอักษรติดกันดีขึ้น

1.11 ในการเดินทางควรฝึกให้นักเรียนจำผู้อื่น โดยไม่ต้องมองรายละเอียดบนใบหน้า แต่ให้จดจำโครงร่างของขนาดรูปร่าง วิธีเดิน และเสียง

1.12 เมื่อเดินไปกับผู้ใด นักเรียนควรจำสี หรือรูปแบบเสื้อผ้าของผู้นั้น ก็จะช่วยให้สามารถเดินตามบุคคลนั้นไปในที่มีผู้คนแออัดได้

1.13 การข้ามถนน หากจะมีผู้อื่นข้ามด้วยควรข้ามพร้อมผู้อื่น และเพื่อให้ปลอดภัยยิ่งขึ้นควรเดินอยู่ตรงกลาง

1.14 ควรให้นักเรียนใช้ไม้เท้าขาว จะช่วยให้ปลอดภัยยิ่งขึ้น และมีความยาวจากพื้นถึงหน้าอกของผู้ใช้ ไม่ควรสั้นเกินไป ทำให้ต้องก้มหลังและจะเสียการทรงตัว

1.15 เวลาเดินกลางแจ้ง ควรสวมแว่นกันแดด หรือสวมหมวกจะช่วยลดความจ้าของแสงไม่ให้เข้าตามากเกินไป

2. การจัดการเรียนการสอนนักเรียนตาบอด การเรียนการสอนสำหรับนักเรียนตาบอด จะมีความแตกต่างจากการสอนนักเรียนที่มีสายตาเลือนราง เพราะนักเรียนตาบอด ไม่สามารถใช้สายตาในการเรียนการสอนได้เลย แต่ต้องใช้ประสาทสัมผัสในส่วนอื่นแทน ได้แก่ ประสาทสัมผัสทางหู ประสาทสัมผัส การดมกลิ่น จิมรส และประสาทสัมผัสทางกาย สำหรับหลักสูตรการเรียนสามารถใช้หลักสูตรของนักเรียนทั่วไปได้ เพียงแต่ต้องปรับวิธีการ ขั้นตอนและวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของนักเรียนแต่ละบุคคล และเพิ่มทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ของนักเรียนตาบอด เข้าไปในหลักสูตร ซึ่งวิธีการและทักษะที่จำเป็นสำหรับนักเรียนตาบอด ได้แก่ การเขียน อ่านอักษรเบรลล์ประสบการณ์เบื้องต้นในการดำรงชีวิต ทักษะการเคลื่อนไหว การใช้สื่ออุปกรณ์ต่างๆ ที่มีความแตกต่างไปจากนักเรียนทั่วไป ตลอดจนดัดแปลงเนื้อหาหรือวิธีการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนตาบอด เช่น

2.1 การเขียน-อ่านอักษรเบรลล์

2.2 การสอนประสบการณ์เบื้องต้นในการดำรงชีวิต เช่น

- 2.2.1 การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย
- 2.2.2 การจัดกิจกรรมและประสบการณ์และการฝึกทักษะการฟังและการแยกเสียง
- 2.2.3 การจัดกิจกรรมและประสบการณ์เรื่องกลิ่นและรส
- 2.2.4 การจัดกิจกรรมและประสบการณ์และฝึกทักษะเรื่องการสัมผัสทางกาย
- 2.2.5 การจัดกิจกรรมและประสบการณ์และการฝึกทักษะเรื่องการคาดคะเน
- 2.2.6 การจัดกิจกรรมและประสบการณ์เรื่องสุขนิสัย
- 2.2.7 การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ เพื่อฝึกความสามารถขั้นพื้นฐานต่างๆ ในการช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น เช่น การสวมเสื้อผ้าและการติดกระดุม การสวมถุงเท้า รองเท้า การผูกเชือกรองเท้า การใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า และการใช้เงิน เป็นต้น
- 2.2.8 การจัดกิจกรรมและประสบการณ์เรื่องเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม
- 2.2.9 การจัดกิจกรรมและประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องการรักษาผิวพรรณและการเสริมสวย
- 2.2.10 การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ด้านงานบ้านงานครัว
- 2.2.11 การจัดประสบการณ์และฝึกทักษะเรื่องการเลี้ยงเด็กทารก
- 2.2.12 การจัดกิจกรรมและประสบการณ์เรื่องมารยาทในสังคม
- 2.3 ทักษะการสร้างความรู้คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อม และการเคลื่อนไหวของคนที่มีความบกพร่องทางการเห็น (Orientation and Mobility: O&M)
- 2.4 การใช้สื่อหรืออุปกรณ์ต่างๆ สำหรับนักเรียนที่ตาบอด จะต้องมีการปรับปรุงหรือประยุกต์ให้นักเรียนสามารถสัมผัสด้วยมือ และใช้การฟังเป็นหลัก
3. การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในประเทศไทยมี 3 รูปแบบ คือ
 - 3.1 การจัดการศึกษาพิเศษ ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการตั้งแต่ระดับชั้นเด็กเล็ก ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีการปรับปรุงให้เหมาะสมเพียงเล็กน้อย
 - 3.2 จัดการเรียนร่วมกับคนปกติ จัดให้เข้าเรียนในโรงเรียนเดียวกับเด็กปกติโดยมีครูการศึกษาพิเศษล่ามภาษามือ ตลอดจนการช่วยเหลือในด้านภาษาและการสื่อสารตามความเหมาะสม
 - 3.3 การจัดการสอนแบบสองภาษา
4. การจัดการเรียนรู้สำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเทคนิคการสอนเชิงพฤติกรรมเทคนิคการสอนก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้ประสบผลสำเร็จการเรียน ซึ่งเทคนิคการสอนมีหลายวิธีด้วยกัน ดังนี้

4.1 เทคนิคการกระตุ้นเตือน (Prompting) เป็นเทคนิคสำคัญประการหนึ่งที่ใช้ในการช่วยเหลือบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ให้เกิดการเรียนรู้

4.2 เทคนิคการวิเคราะห์งาน คือ การแตกงานออกเป็นขั้นตอนเล็กๆ หรือจำแนกเนื้อหาที่จะสอนเป็นขั้นตอนย่อยๆ หลายขั้นตอน และจัดเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของแต่ละขั้นตอนอย่างครบถ้วนจนทำให้เด็กสามารถกระทำสำเร็จ

4.3 เทคนิคการให้รางวัล ควรให้อย่างทันทีทันใด ภายหลังพฤติกรรมหรือเด็กสามารถทำงานได้สำเร็จ ด้วยความหนักแน่น ในอย่างสม่ำเสมอ หรือทุกๆ ครั้งที่เด็กทำงานได้สำเร็จ รางวัลมีหลายประเภทอาจเป็นแบบให้ง่ายๆ หรือแบบให้ยาก เช่น รางวัลทางสังคม รางวัลทางประสาทสัมผัส (ทางการได้ยินและการฟัง)

4.4 เทคนิคตะล่อมกล่อมเกลตา (Shaping) คือ วิเคราะห์งานก่อนและให้รางวัลแก่การตอบสนองในขั้นตอนที่เด็กทำได้ ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้จะต้องต่อเนื่องไปสู่จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่พึงประสงค์

4.5 เทคนิคการเลียนแบบ ให้เด็กเลียนแบบทำตามตัวอย่างที่ครูสาธิตให้ดู

4.6 สื่อการเรียนการสอน ครูจะต้องจัดเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ การเรียนการสอนให้เด็กโดยสัมพันธ์กับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการ และวัสดุอุปกรณ์ต้องเพียงพอกับเด็กแต่ละคนในกลุ่ม

5. กระบวนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ มุ่งให้การช่วยเหลือ ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาอย่างเต็มศักยภาพตามความจำเป็นพิเศษของแต่ละบุคคล มีดังนี้

5.1 การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ

5.2 การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพของบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ

5.3 การพัฒนาทักษะการสื่อสารสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ

5.4 การสื่อสารเสริมและทางเลือก

5.5 นวัตกรรมและสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

6. กลยุทธ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

6.1 ใช้คำสั่งที่มีความเฉพาะเจาะจง โดยการใช้ข้อความที่สื่อความหมายได้ชัดเจน หรืออาจมีตัวอย่างประกอบ

6.2 ใช้คำสั่งที่เป็นประโยคง่ายๆ สั้นๆ หากต้องใช้คำสั่งยาวๆ ที่มีความต่อเนื่องเป็นขั้นตอนให้แยกคำสั่งนั้นออกเป็นส่วนๆ และให้ผู้เรียนทำงานตามคำสั่งแต่ละส่วนในการเรียนแต่ละครั้ง

6.3 ควรหลีกเลี่ยงการใช้คำสั่งที่ไม่ชัดเจนหรือทำให้เกิดความสับสน ยกตัวอย่างเช่น ใช้คำว่า “เขียนประโยคแต่ละประโยค 5 ครั้ง” จะดีกว่าการใช้คำว่า “ฝึกการสะกดคำ”

6.4 การบรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาในบทเรียนควรใช้คำง่ายๆ และควรใช้คำเดิมๆ ที่ผู้เรียนมีความคุ้นเคย รวมทั้งมีการนำเสนอเนื้อหาเป็นขั้นตอนย่อยๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้

6.5 มีการทำสัญญาในการเรียนร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับครู

6.6 หลีกเลี่ยงการให้งานเดี่ยว หรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่ไม่กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนรวมทั้งกิจกรรมที่กินเวลานาน โดยกิจกรรมที่ดีควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน

6.7 ลดจำนวนภาระงานเพื่อหลีกเลี่ยงการบั่นทอนกำลังใจของผู้เรียน

6.8 สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ คะแนนจากการทดสอบ ควรเป็นจำนวนข้อที่ถูกต้องจากจำนวนข้อของความพยายาม เช่น ให้โจทย์ไป 20 ข้อ ถ้าผู้เรียนทำ 7 ข้อ ควรคิดว่าเด็กทำถูก 7 ข้อจาก 12 ข้อ มากกว่าที่จะคิดว่าเด็กทำถูก 7 ข้อ จาก 20 ข้อ (ครูคาดหวังเพียง 12 ข้อ ก็พอแล้ว) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้สึกที่ดีขึ้น

6.9 ใช้เทปบันทึกเสียงคำสั่ง โดยเฉพาะคำสั่งทำภาระงานที่เป็นข้อความยาวๆ

6.10 ให้เพื่อนช่วยอธิบายภาระงานหรือคำสั่งในการทำงาน

6.11 ให้เวลาในการทำแบบทดสอบเพิ่มมากขึ้น

6.12 ใช้เทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อนสำหรับการฝึกเกี่ยวกับเนื้อหา คำศัพท์ การสะกดคำ

6.13 ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning Groups) เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กทุกคนโดยไม่มีรายเว้น

6.14 ขออาสาสมัครจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้อาวุโสที่เกษียณอายุแล้ว สำหรับการทบทวนเนื้อหา หรือทักษะในวิชาสังคมศึกษาหรือวิทยาศาสตร์ โดยการอ่านบทเรียนบันทึกเทปให้เด็กฟังหรืออาจอ่านให้เด็กฟังโดยตรง

6.15 ให้งานที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามระดับความสามารถของผู้เรียน

6.16 ให้ข้อมูลย้อนกลับกับผู้เรียนในรูปของกราฟ หรือแผนภูมิ

6.17 ใช้รูปแบบคำสั่งที่เป็นมาตรฐาน เช่น การจับคู่ การเติมคำในช่องว่าง และสำหรับการใช้รูปแบบใหม่ๆ จะมีความเป็นไปได้มากขึ้นเมื่อเด็กๆ เหล่านี้ได้ถูกพัฒนาแล้ว

6.18 งานที่แบ่งเป็นกลุ่มๆ (Group Learning Tasks) จะช่วยลดจำนวนของสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ยกตัวอย่างเช่น สักกลุ่มของสามเดือน ดูเหมือนว่าจะน้อยกว่าการที่ต้องเรียนรู้ครั้งเดียวสิบสองเดือน การเรียนรู้สามเดือนที่เป็นฤดูหนาว คำศัพท์ที่มีสองพยางค์ หรือคำห้ำคำที่มีความหมายยาวกว่าการเคลื่อนที่ เป็นต้น

6.19 เพื่อเพิ่มความตั้งใจให้กับผู้เรียน ให้ใช้คำช่วย (Cue Words) เช่น “ผู้เรียนมองทางนี้” “ผู้เรียนฟังคุณครูก่อน” และ “พร้อมหรือยัง” นอกจากนี้อาจใช้ท่าทาง เช่น การยกมือ การชี้ เป็นต้น

6.20 ใช้เทคโนโลยี เช่น เทปบันทึกเสียง เครื่องฉายข้ามศีรษะ วีดิโอ คอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นการให้ทางเลือก หรือเพิ่มเทคนิควิธีการสอนในการนำเสนอบทเรียน หรือทบทวนความคิดรวบยอดที่ได้นำเสนอไว้ในบทเรียน

6.21 ใช้บอร์ดความรู้ (Bulletin Boards) ในการติดข้อมูลที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดเนื้อหาในบทเรียน และพัฒนาความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียน

6.22 เทคนิคการสอนทางเลือก (Alternative Teaching Techniques)

7. การให้ความช่วยเหลือบุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษาหลักในการฝึกพูด

7.1 คำนึงถึงอารมณ์ และความพร้อมของเด็กในการสอนพูด อารมณ์และความพร้อมของเด็กเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงเป็นอย่างมาก ถ้าเด็กหงุดหงิด อารมณ์เสีย หรือร้องไห้ เด็กก็ไม่พร้อมที่จะรับการเรียนรู้ในเรื่องใดๆ

7.2 สอนความเข้าใจก่อนสอนการพูด ในการสอนคำศัพท์ต่างๆ พึงระลึกไว้ว่าความเข้าใจต้องมาก่อนเสมอ ซึ่งจะทราบว่าเด็กเข้าใจจากศัพท์ที่เราสอนได้จากการสังเกตว่า เด็กมองคุณชี้ หยิบ หรือแสดงท่าทางตามที่กำหนดได้ จากนั้นจึงสอนให้พูดคำศัพท์นั้นๆ

7.3 ให้โอกาสเด็กได้เปล่งเสียงออกมาบ้าง ขณะที่พูดกับเด็ก ผู้สอนควรเว้นระยะให้เด็กตอบบ้าง เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสคิดที่จะออกเสียง อย่ารีบแย่งเด็กพูด และแม้ว่าเด็กจะออกเสียงไม่เป็นคำ พยายามเดาว่าเด็กพูดอะไร และพูดตอบในเรื่องนั้น เพื่อให้เด็กเกิดความมั่นใจในการเปล่งเสียง ในกรณีที่เด็กเริ่มแสดงการเบื่อหน่ายควรหยุดการฝึกไว้ก่อน เพราะถ้าเราให้เด็กออกเสียงมากเกินไป จะทำให้เด็กไม่ต้องการส่งเสียงกับผู้ฝึกในครั้งต่อไป

7.4 สอนพูดคำเดี่ยว และเลือกคำที่ออกเสียงได้ง่ายก่อน ในการสอนพูดควรเริ่มจากการสอนคำเดี่ยวๆ และมองเห็นรูปปากได้ชัดเจน เพื่อให้เด็กสามารถมองเห็นและเลียนแบบได้ จะช่วยให้ออกเสียงได้ง่ายขึ้น เช่น คำที่ขึ้นต้นด้วยเสียง พยัญชนะ ม ได้แก่ แม่ ม้า หมา เสียงพยัญชนะ ป ได้แก่ ปู ปลา ปาก เสียงพยัญชนะ ว ได้แก่ วัว หวี เป็นต้น

7.5 สอนเด็กให้พูดโดยใช้คำนามที่มองเห็นเป็นรูปธรรม จดจำได้ง่าย ค้นเคยและอยู่ใกล้ตัวเด็ก จะทำให้เด็กรับรู้ เข้าใจ และเรียนรู้ได้ดี ต่อมาจึงสอนให้พูดคำกริยาต่างๆ พร้อมทั้ง

สอนให้เด็กปฏิบัติตามไปด้วยรวมทั้งสอนร่วมไปกับการทำกิจวัตรในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เด็กสามารถเชื่อมโยงคำกับประสบการณ์ และนำไปใช้ในเหตุการณ์จริงได้ต่อไป

7.6 ผู้ฝึกเป็นแบบอย่างในการพูดที่ดี เนื่องจากขณะที่เด็กพูด เด็กจะลอกเลียนแบบจากผู้ที่พัก ผู้ฝึกจะต้องพูดให้ชัดเจนและถูกต้อง ถ้าพบว่าเด็กพูดไม่ชัดไม่ควรแสดงความเอ็นดูหรือพูดไม่ชัดตามเด็ก เพราะจะทำให้เด็กพูดไม่ชัดและติดไปจนโต แต่ไม่จำเป็นต้องเกี้ยวเชยให้เด็กพูดชัดในขณะนั้น เพราะเด็กไม่สามารถพูดให้ชัดได้ในทันที เนื่องจากยังขาดทักษะการเคลื่อนไหวของปาก ลิ้น ในการออกเสียง ควรรอให้เด็กสามารถพูดสื่อสารให้ได้มาก่อน เพราะการรีบแก้ไขให้เด็กพูดชัด หรือดำเนินเด็กบ่อยๆ จะทำให้เด็กโกรธและอาจหยุดพูดไป

8. เทคนิคการสอนเชิงพฤติกรรมสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์เพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ผู้พฤติกรรมที่พึงประสงค์ควรใช้เทคนิคการสอนเชิงพฤติกรรมดังนี้

8.1 การให้แรงเสริมหรือรางวัล การเรียนรู้เกิดขึ้นจากผลกระทบบที่มีต่อพฤติกรรมของเด็กในสภาพแวดล้อมต่างๆ ถ้าผลกระทบนั้นเป็นที่น่าพึงพอใจสำหรับเด็ก เด็กก็มักชอบกระทำสิ่งนั้นซ้ำอีก แต่ถ้าผลที่เกิดขึ้นตามมาไม่น่าพึงพอใจ เด็กก็จะลดการกระทำหรือทำพฤติกรรมซ้ำๆ น้อยลง ในที่นี้เราจะกล่าวถึงเฉพาะผลที่ตามมาในทางที่น่าพึงพอใจ เพื่อที่จะพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ผลที่เกิดขึ้นในทางที่น่าพึงพอใจนั้นมีชื่อเรียกว่า “แรงเสริมทางบวก” และมักจะหมายถึงรางวัล (Rewards)

8.2 การกระตุ้นเตือน (Prompting) เป็นเทคนิคสำคัญประการหนึ่งที่ใช้ในการช่วยเหลือเด็กให้เกิดการเรียนรู้ ได้แก่ การกระตุ้นเตือนทางกาย คือ การจับมือของเด็กให้ทำงาน การกระตุ้นด้วยท่าทาง คือ การสาธิตหรือแสดงวิธีปฏิบัติงานให้เด็กดูและเลียนแบบกับการชี้แนะ อาจด้วยนิ้วหรือด้วยใบหน้า สายตา และการกระตุ้นด้วยวาจา คือ การออกคำสั่งซ้ำ หรือชี้แจงด้วยคำพูด

8.3 การวิเคราะห์งาน (Task Analysis) คือ การแตกงานออกเป็นขั้นตอนเล็กๆ ที่เด็กสามารถกระทำสำเร็จ ซึ่งแต่ละขั้นตอนของงานจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้

8.4 การตะล่อมกล่อมเกล่า (Shaping) คือ การสอนพฤติกรรมที่ยุ่ยากซ้ำซ้อนด้วยวิธีการดังนี้

- การสอนแบบเดินหน้า คือ การสอนตามลำดับขั้นตอนของการวิเคราะห์งาน
- การสอนแบบถอยหลัง คือ การนำขั้นตอนสุดท้ายของงานมาสอนก่อน และจะต้องให้รางวัลทุกครั้งแก่การตอบสนองในขั้นตอนที่เด็กกระทำได้ ซึ่งขั้นตอนเหล่านั้นจะต่อเนื่องไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์

8.5 การเลียนแบบ โดยจากกริยาท่าทางและคำพูด ซึ่งช่วยให้เด็กคุ้นเคยกับแบบอย่างที่ดีผู้อื่นแสดงออก และจะสามารถเลียนแบบอย่างของพฤติกรรมใหม่ๆ ได้ต่อไป

9. เทคนิคการช่วยเหลือบุคคลออทิสติกตามแนวทาง “TEACCH”

การสอนที่มีการจัดโครงสร้างอย่างเป็นระบบ (Structured Teaching) เป็นเครื่องมือที่ช่วยบุคคลที่เป็นออทิสติกให้มีความเข้าใจสภาพแวดล้อมและสามารถแสดงบทบาทหน้าที่ในสภาพแวดล้อมนั้นได้ด้วยตนเองด้วยการใช้ประโยชน์จากส่วนที่เป็นจุดแข็งของเด็กออทิสติกที่มีอยู่ในตัวแล้ว เพื่อช่วยให้เด็กออทิสติกสามารถเข้าใจและจัดการเกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวันได้ Structured Teaching ไม่ใช่การบำบัดหรือการรักษา แต่เป็นยุทธศาสตร์หรือเครื่องมือที่ช่วยเสริมเป็นการออกแบบที่มุ่งให้ความสนใจกับจุดแข็ง ทักษะ ความสนใจและความต้องการจำเป็นพิเศษที่เป็นรูปแบบเฉพาะบุคคล

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง (2562) หลักการจัดประสบการณ์หรือการเรียนรู้

1. จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้้อย่างหลากหลาย เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างสมดุลและต่อเนื่อง
2. เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
3. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก
4. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ พร้อมทั้งนำผลการประเมินมาพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง
5. ให้พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

ข้อมูลพื้นฐานของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้ 1. ข้อมูลทั่วไป 2. บทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาและการให้บริการทางการศึกษา 3. จำนวนนักเรียนศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง ปีการศึกษา 2562-2564 (ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง, 2560) โดยแต่ละหัวข้อมีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ให้ความหมายของ ศูนย์การศึกษาพิเศษว่า สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษานอกระบบ หรือตามอัธยาศัยแก่คนพิการ ตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการจนตลอดชีวิต และจัดการศึกษาอบรมแก่ ผู้ดูแลคนพิการ ครู บุคลากรและชุมชน รวมทั้งการจัดหาสื่อ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นใด ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดในประกาศกระทรวง

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่ตั้ง 4645 แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร 10400 หมายเลขโทรศัพท์ 0-2247-4686 โทรสาร 0-2247-4686

ประวัติศูนย์การศึกษาพิเศษส่วนกลางก่อตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 23 กันยายน 2539 เพื่อให้เป็น ศูนย์ปฏิบัติ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการทางการศึกษาและเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนวัยเรียน ตลอดทั้งปฏิบัติหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำข้อมูล สารสนเทศ ศึกษาวิจัย วิจัยจรรยาบรรณและ ให้บริการวิชาการด้านการศึกษาพิเศษ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก แก่โรงเรียนศึกษาพิเศษและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพิเศษในเขตกรุงเทพทั้ง 2 เขตพื้นที่การศึกษา

ตามนโยบายการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของรัฐบาล ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ ที่จะจัดการศึกษาให้เกิดความเสมอภาคทั้งเชิง โอกาส และเชิงคุณภาพ เพื่อรองรับพระราชบัญญัติการ ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 และได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม/ประสาน เครือข่าย/งานเรียนร่วม รวมทั้งฟื้นฟูสมรรถภาพแก่ผู้พิการประเภทต่าง ๆ จนถึงปัจจุบัน เพื่อพัฒนา ศักยภาพผู้พิการให้สามารถช่วยเหลือตนเองและอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมได้อย่างมีความสุข ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง กรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์ เปิดให้บริการเตรียมความพร้อมแก่เด็ก พิการทุกประเภท ตั้งแต่ปีการศึกษา 2541 โดยมีสำนักงานชั่วคราวภายใน อาคาร 5 ของโรงเรียน พิบูลประชาสรรค์ เป็นที่ทำการ และได้ย้ายมายังอาคารสำนักงานแห่งใหม่ ซึ่งดำเนินงานในปัจจุบัน เมื่อเดือนมกราคม 2545 รับผิดชอบเขตพื้นที่ให้บริการในจังหวัดกรุงเทพมหานครจำนวน 50 เขต

บทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาและการให้บริการทางการศึกษา

บทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษตามที่กฎหมายกำหนด (ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง, 2258)

1) จัดและส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาในลักษณะศูนย์บริการให้ความช่วยเหลือระยะ แรกเริ่ม และเตรียมความพร้อมของคนพิการเพื่อเข้าสู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล โรงเรียน เรียนร่วม โรงเรียนเฉพาะความพิการ ศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

- 2) พัฒนาและฝึกอบรมผู้ดูแลคนพิการ บุคลากรที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ
- 3) จัดระบบและส่งเสริม สนับสนุนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการ
- 4) จัดระบบบริการช่วงเชื่อมต่อสำหรับคนพิการ
- 5) ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยครอบครัวและชุมชนด้วยกระบวนการทางการศึกษา
- 6) เป็นศูนย์กลางข้อมูลรวมทั้งจัดระบบสารสนเทศด้านการศึกษาสำหรับคนพิการในจังหวัด
- 7) จัดระบบสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมและประสานงานการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในจังหวัด

8) ภาระหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด

เพื่อให้การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ให้สอดคล้องกับสังคมของจังหวัดกรุงเทพมหานครมีการส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในการวิจัยพัฒนาหลักสูตรและนวัตกรรมส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการพัฒนาศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลางให้เป็นแหล่งเรียนรู้การทำงานแบบสหวิชาชีพในการพัฒนาบุคลากร ผู้ปกครอง ครอบครัว และผู้เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ และจัดระบบการเชื่อมต่ออย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล จึงกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษา ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) ดังนี้

วิสัยทัศน์

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง เป็นองค์กรนำด้านการศึกษาพิเศษ บุคลากร ผู้ที่เกี่ยวข้องและเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ มีมาตรฐานสู่ความเป็นสากล บริหารตามหลักธรรมาภิบาลและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ

1. จัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ และมีระบบการเชื่อมต่ออย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล โดยส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและผู้เกี่ยวข้อง
2. พัฒนาศักยภาพครู บุคลากร ครอบครัว ภาคีเครือข่าย และผู้เกี่ยวข้อง
3. วิจัย พัฒนาหลักสูตร นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ และบริการทางการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยี
4. พัฒนาองค์กรให้มีการบริหารงาน ตามหลักธรรมาภิบาลและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าประสงค์

ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้รับการพัฒนา ฟื้นฟู เชื่อมต่อทางการศึกษา ตามความต้องการจำเป็นพิเศษ อย่างเต็มศักยภาพ และผู้เกี่ยวข้องมีศักยภาพในการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานคร

กลยุทธ์

1. ส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของครอบครัวและภาคีเครือข่าย ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ และการจัดระบบการเชื่อมต่ออย่างมีคุณภาพ ตามมาตรฐานสากล
2. ส่งเสริมการทำงานแบบสหวิชาชีพ โดยการพัฒนาครู บุคลากร ผู้ปกครอง ครอบครัว และผู้เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ส่งเสริมการใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่เหมาะสม ในการพัฒนาศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางการศึกษาพิเศษ
4. ส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในการวิจัย พัฒนาหลักสูตรและนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ให้สอดคล้องกับสังคมไทย
5. ส่งเสริมการใช้หลักธรรมาภิบาล และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ

จำนวนนักเรียนศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง ปีการศึกษา 2562-2564

จำนวนนักเรียนศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง ปีการศึกษา 2562-2564 (แหล่งที่มา: <http://www.specialset.bopp.go.th>) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนนักเรียนแยกตามประเภทความพิการ

ที่	ประเภทความพิการ	ปีการศึกษา 2562		ปีการศึกษา 2563		ปีการศึกษา 2564	
		จำนวน (คน)	คิดเป็น ร้อยละ	จำนวน (คน)	คิดเป็น ร้อยละ	จำนวน (คน)	คิดเป็น ร้อยละ
1	บกพร่องทางการเห็น	4	0.40	4	0.38	7	0.56
2	บกพร่องทางการได้ยิน	22	2.20	21	2.00	23	1.82
3	บกพร่องทางสติปัญญา	234	23.31	239	22.68	309	24.52
4	บกพร่องทางร่างกาย ฯ	390	38.84	400	37.95	425	33.73
5	บกพร่องทางการเรียนรู้	9	0.90	8	0.76	13	1.03

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนนักเรียนแยกตามประเภทความพิการ (ต่อ)

ที่	ประเภทความพิการ	ปีการศึกษา 2562		ปีการศึกษา 2563		ปีการศึกษา 2564	
		จำนวน (คน)	คิดเป็น ร้อยละ	จำนวน (คน)	คิดเป็น ร้อยละ	จำนวน (คน)	คิดเป็น ร้อยละ
6	บกพร่องทางการพูดและภาษา	2	0.20	3	0.29	3	0.24
7	บกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์	4	0.40	7	0.67	7	0.56
8	ออทิสติก	141	14.03	144	13.67	194	15.40
9	พิการซ้อน	198	18.82	228	21.64	279	22.14
10	ไม่ระบุ	-	-	-	-	1	0.08
รวม		1,004	100.00	1,054	100.00	1,260	100.00

จำนวนนักเรียนศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง ปีการศึกษา 2562-2564 (แหล่งที่มา:
<http://www.specialset.bopp.go.th>)

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนนักเรียนแยกตามสถานที่รับบริการ

ที่	สถานที่รับบริการ	ปีการศึกษา 2562	ปีการศึกษา 2563	ปีการศึกษา 2564
		จำนวน (คน)	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)
1	ศูนย์การศึกษาพิเศษ (ไปกลับ)	177	153	123
2	บ้าน	338	384	547
3	โรงพยาบาล	163	163	160
4	ศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ	188	193	190
5	หน่วยบริการ	134	161	239
6	อื่นๆ	4	-	-
รวม		1,004	1,054	1,260

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สราวดี เฟื่องศรีโคตร และจันทร์ชลิ มาพุท (2554) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย โดยวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย 2) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบการมีส่วนร่วม ในเรื่องบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองมี 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง คือ การดูแลเด็กให้มาโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ให้ลูกรับประทานอาหารและออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ตรวจสอบและพัฒนาสุขภาพของเด็กให้พร้อมการเรียนรู้ และผู้ปกครองเข้ารับการอบรมหรือสัมมนาเรื่อง การเลี้ยงดูการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่โรงเรียนจัดขึ้น 2) ด้านการติดต่อสื่อสาร คือ การที่โรงเรียนจัดให้มีการพบปะระหว่างครูประจำชั้นและผู้ปกครอง ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในทุกๆ กิจกรรม ข่าวสารที่สื่อสารกับผู้ปกครองต้องมีความเหมาะสม และวิธีการที่หลากหลาย และโรงเรียนจัดให้ผู้ปกครองเยี่ยมชมโรงเรียน 3) ด้านการอาสาสมัคร คือ การที่ผู้ปกครองอาสาสมัครช่วยเหลือโรงเรียนตามความสามารถทุกครั้งที่มีโรงเรียนเปิดโอกาส 4) ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน คือ การที่ผู้ปกครองดูแลให้เด็กทำการบ้านอย่างสม่ำเสมอ สร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็ก 5) ด้านการตัดสินใจ คือ การที่ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นทุกครั้งที่มีโรงเรียนเปิดโอกาส 6) ด้านการร่วมมือกับชุมชน คือ การที่โรงเรียนใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนจัดบริการชุมชนโดยเป็นแหล่งเรียนรู้ ผู้ปกครองร่วมระดมทรัพยากรต่างๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เงินทุน สนับสนุนการจัดการเรียนรู้

อาริสรา ทองเหม และประพิมพ์ใจ เปี่ยมคุ้ม (2560) ได้ทำการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติก โดยวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบพัฒนาการเด็กออทิสติกก่อน-หลังได้รับการส่งเสริมพัฒนาการ 2) ศึกษาประสิทธิภาพของโปรแกรมการฝึกกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ออทิสติก 3) ศึกษาผลของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติก พบว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเด็กออทิสติกหลังได้รับการส่งเสริมพัฒนาการด้วยโปรแกรมการฝึกกิจกรรม ส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกมีพัฒนาการสูงขึ้นกว่าก่อนได้รับการส่งเสริมพัฒนาการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปรกรณ์กิตติ ม่วงประสิทธิ์ (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนในการเสริมสร้างพัฒนาของนักเรียน ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษเรียนรวม: กรณีศึกษาโรงเรียนวชิรวิทย์ เชียงใหม่ ช่างคลาน โดยวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของกระบวนการการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนในการเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนรวม พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของกระบวนการการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนในการเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เรียนรวมมีปัจจัยที่สำคัญในการบริหาร ประกอบไปด้วย 1) ด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็ก (Parenting) 2) ด้านการติดต่อสื่อสาร (Communication) 3) ด้านการอาสาสมัคร (Volunteering) 4) ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน (Learning at Home) 5) ด้านการตัดสินใจ (Decision Making) 6) ด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน (Collaborating With the Community)

พลรพี ทูมมาพันธ์, พรทิพภา สุริยะ, ปิยวรรณ ทศนาญชติ และ อรรณา เส้นเกษ (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบและแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการลงพื้นที่ถอดบทเรียนในสถานศึกษาที่มีความเข้มแข็งด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 3 แห่ง ครอบคลุมระดับการศึกษา 3 ระดับ ได้แก่ ระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอาชีวศึกษา เก็บข้อมูลด้วยวิธีการศึกษาเอกสารของกรณีตัวอย่างที่ดีที่ได้รับการคัดเลือก การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งสิ้น 18 คน จำนวน 6 คนต่อแห่ง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน/ผู้อำนวยการกองการศึกษา ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน จากนั้นวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบจากบทเรียน 3 แห่ง จัดทำแนวทางจากผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะจากการถอดบทเรียน และประเมินรูปแบบและแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จำนวน 6 คน ด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสรุปประเด็น

ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ผ่านการสังเคราะห์ มีแนวคิดมุ่งสร้างโอกาสทางการศึกษาและอาชีพให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยวิธีการ 5 ขั้นตอนใหญ่ๆ ประกอบด้วย 1) การระบุปัญหาและหาทางแก้ไข 2) การวางแผนปรับหลักสูตร กิจกรรม และทรัพยากร 3) การจัดสรรงบประมาณและการสื่อสาร 4) การติดตามประเมินผลนักเรียน และ 5) การร่วมรับประโยชน์ทางตรงและทางอ้อม

เพื่อนำไปสู่การส่งต่อเด็กไปยังสถานศึกษาในระดับที่สูงขึ้นหรือเส้นทางการทำงานประกอบอาชีพ โดยการดำเนินงานประกอบด้วยหน่วยงาน/องค์กร 7 องค์กรประกอบ ที่มีบทบาทร่วมกัน ได้แก่ สถานศึกษา ชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น วัด หน่วยงานด้านสาธารณสุข มหาวิทยาลัย/ศูนย์การศึกษาพิเศษ และสถานประกอบการ 2) แนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ แนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในสถานศึกษา และแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการมีส่วนร่วม

งานวิจัยต่างประเทศ

Maša และ Mila (2017) ได้ศึกษาความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของโรงเรียน งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนที่ดีมีความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพกับผู้ปกครอง ดังนั้น โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเรียนรู้ของนักเรียน โดยการมีส่วนร่วมสามารถส่งเสริมได้หลายด้าน ดังนี้ การเลี้ยงดู การสื่อสาร การอาสา การเรียนรู้บ้าน การตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมของชุมชน

Molina (2018) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองของลาตินในการศึกษาพิเศษ เป็นกรณีศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีผลต่อการศึกษาของเด็ก การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการศึกษาพิเศษเป็นเหมือนตัวเชื่อมที่ทำให้เด็ก ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม โดยมีสองประเด็นหลักที่ผู้ปกครองสนับสนุน คือ ข้อมูลและคำแนะนำ ซึ่งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองขึ้นอยู่กับบทบาทหรือความรับผิดชอบของผู้ปกครอง, ความเชื่อมั่นในตนเอง, การเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วม, วัฒนธรรมและเวลา

Berkant (2019) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้ปกครองและครูในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการศึกษาพิเศษ พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีประโยชน์สำหรับการศึกษาในเด็กที่มีความบกพร่อง เด็กที่มีความบกพร่องในตุรกีได้รับการศึกษาจากศูนย์การศึกษาพิเศษ และศูนย์ฟื้นฟู จากการศึกษาสิ่งที่สำคัญที่เป็นปัญหาคือเรื่องของการขาดการสื่อสารระหว่างครูและผู้ปกครอง ครูได้รายงานเรื่องที่ว่าผู้ปกครองควรพัฒนาคือการมีส่วนร่วมและความสนใจในการศึกษาของนักเรียนและผู้ปกครองควรที่จะมีส่วนร่วมอย่างมาก ผู้ปกครองได้ระบุความคาดหวังในการเพิ่มกิจกรรมทางสังคมและห้องเรียนมากขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จากการศึกษาแนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยตามภาพที่ 1

